

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 7 (20)

Суми – 2017

УДК 347. 91

ЕЛЕКТРОННИЙ СУД - ВИМОГА ЧАСУ

*Кібець Віктор Олександрович,
канд. юрид. наук,
начальник територіального управління
Державної судової адміністрації України
в Сумській області,
заслужений юрист України*

В статті проведені дослідження щодо запровадження інформаційних технологій у процес здійснення судочинства, здійснено аналіз реалізації проекту «Електронний суд», а також розглянуто проблеми, які виникають при його використанні.

Наша держава орієнтована на європейські стандарти, в тому числі і на стандарти європейського судочинства. На прикладі зарубіжного досвіду Україна стрімко крокує вперед, один із доказів тому – запровадження проекту «Електронний суд».

В усіх сферах суспільного життя розвиваються сучасні інформаційні та комунікаційні технології, отже проект електронного судочинства був логічним та очікуваним. Не дивлячись на очевидні переваги і перспективи цього проекту, до цього часу порядок його втілення недостатньо врегульований, а основні положення запозичені зарубіжного досвіду.

Ключові слова : електронний суд, SMS-повідомлення, відеоконференцзв'язок, електронний документообіг, веб-сайт суду, електронний цифровий підпис

Kibets V. O. E-court – requirement of a Time. The article deals with the introduction of information technologies in the process of legal proceedings, an analysis of the implementation of the "Electronic Court" project, as well as the problems that arise when using it.

Our state is oriented on European standards, including standards of European legal proceedings. As an example of foreign experience, Ukraine is rapidly moving forward, one of the proofs is the introduction of the "Electronic Court" project.

In all spheres of public life, modern information and communication technologies are developing, therefore, the e-justice project was logical and anticipated. Despite the obvious advantages and prospects of this project, until now, the order of its implementation is not sufficiently regulated, and the main provisions borrowed from foreign experience.

Keywords : electronic court, SMS-message, video conferencing, electronic document circulation, court website, electronic digital signature.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання інформаційно-технічного забезпечення, основні аспекти в області інформаційних технологій висвітлювались в публікаціях та роботах таких науковців-правників, як А.В.Анісімов, Г.В.Атаманчук, І.Л.Бачило, Р.А.Калюжний, С.С.Кузьмін, М.М.Пархоменко, В.Г.Пилипчук, В.О.Смірнова, М.М.Ясинок та інші.

Актуальність даної статті зумовлена потребою вдосконалення та розвитку названого проекту; необхідністю дослідження можливостей електронного документообігу.

Мета роботи – загальна характеристика електронного документообігу, порядку надсилання сторонам –учасникам судового процесу повісток у вигляді смс-повідомлень, проведення судових засідань у режимі відеоконференцзв'язку, розробка шляхів подальшого удосконалення та практичної реалізації всіх можливостей проекту «Електронний суд».

Виклад основного матеріалу. Щоденно до канцелярії суду направляється потік відвідувачів –учасників судового процесу. Подати документи до суду, написати заяви та отримати копії судових

рішень, одержати інформацію про рух справи тощо – ось неповний перелік того, з чим стикаються відвідувачі при візиті до обителі Феміди. При цьому, до суду необхідно доїхати (особливо це стосується жителів району) та провести певний час в черзі до кабінету. Такий застаріла система судочинства потребує значних затрат ресурсів та часу.

Поступово Україна йде назустріч світовому технологічному розвитку. Останніми роками активно відбувається перехід від паперового документообігу до більш ефективного – електронного. Зарубіжний досвід дає змогу більш впевнено запровадити нову систему та уникнути основних помилок.

Практика електронного судочинства широко розповсюджена в рамках судових систем Германії, Італії, Великобританії, США та Канади.

Наприклад в Германії, європейській країні з ідеально функціонуючою системою електронного правосуддя в цивільних судах, переважно використовуються електронні документи, підписані електронним підписом. Такі документи завантажуються на електронну поштову скриньку суду або відправляються електронною поштою.

В електронному документообігу Германії наявна можливість не лише подавати заяви та вести матеріали справи в електронній формі, але й приймати таким чином рішення, постанови і ухвали суду. З допомогою «особистого кабінету» існує навіть можливість обміну письмовими повідомленнями з іншою стороною по справі.

На даний час система електронного суду налагоджена в Германії, починаючись як пілотний проект всього 10 років назад [1].

В Україні питання запровадження електронного суду знайшло реальне вирішення в 2013 році, коли наказом ДСА України № 72 від 31 травня 2013 року «Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу» запроваджено порядок щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу в частині надсилання судом таким учасникам процесуальних документів в електронному вигляді, паралельно з документами у паперовому вигляді [2].

Останнім нормативним актом ДСА України, що регулює електронний документообіг, є наказ № 227 від 07.11.2016, яким затверджено Тимчасовий регламент надсилання судом електронних документів учасникам судового процесу, кримінального провадження [3].

Розглянемо можливості та переваги електронного судочинства.

По-перше, це значна економія часу суддів та інших учасників судового процесу. По-друге, це економія матеріальних ресурсів (паперу, конвертів, марок, інших поштових витрат). По-третє, за допомогою електронного цифрового підпису до суду можна подати позовні заяви та інші документи. Крім того, розширюється можливість участі зацікавлених осіб в онлайн-консультаціях та онлайн-засіданнях. Головним чинником являється доступність та відкритість правосуддя, усунення корумпованості в судах у зв'язку з відкритістю та доступом до документів. Простіше кажучи, система спрощує спілкування між громадянами та судом.

На офіційному веб-порталі «Судова влада України» можна знайти веб-сторінку кожного з судів України. На сторінці розміщена максимальна інформація про суд – від контактів і складу керівництва до нормативних документів та списку справ, призначених до розгляду.

Для подачі до суду заявки про отримання процесуальних документів у електронному вигляді необхідно завести поштову скриньку електронного суду на офіційному веб-порталі судової влади України. При цьому дублюється направлення документів у паперовому вигляді.

Всі дії по реєстрації та поданню заяв щодо направлення (отримання) документів повинні бути скріплені електронним цифровим підписом.

Електронний цифровий підпис - вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа [4].

Юридична сила електронного документа, підписаного ЕЦП, еквівалентна юридичній силі паперового документа з власноручним підписом правомочної особи і печаткою.

Ряд законодавчих актів дозволяє проводити судові засідання в режимі он-лайн, фіксувати процес аудіо- та відео пристроями; функціонують Єдиний державний реєстр судових рішень, Єдина судова інформаційна система, Єдина база даних електронних адрес тощо.

Законом України «Про доступ до публічної інформації» передбачена електронна форма для запиту на отримання публічної інформації, що дає можливість отримати відповідь на вказану адресу електронної пошти або на будь-яку іншу вказану запитувачем адресу [5].

Одним з етапів проекту «Електронний суд» є запровадження інформаційно-платіжних

терміналів. Найближчим часом у всіх регіонах України будуть встановлені такі термінали, що дозволить відвідувачам суду оперативні сплатити судовий збір, отримати необхідні довідки про засідання та роботу суду.

За підтримки Проекту USAID "Справедливе правосуддя" в судах функціонує нова Інформаційно-аналітична система "Кадри-WEB", яка побудована на сучасній програмній базі та має багаторівневу структуру з розмежуванням доступу до інформації.

З жовтня 2013 року суди мають можливість надсилати повістки про виклик до суду у вигляді SMS-повідомлень.

Спеціалістами підраховано, що відправка однієї SMS-повідстки коштує в середньому у 8 разів дешевше, ніж звичайної поштової, яка надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення. До того ж за допомогою SMS-повідомлень громадяни оперативно отримують інформацію про час та місце розгляду справи, зменшується ризик того, що повістка загубиться або не буде доставлена адресату, самому ж учаснику процесу не треба спеціально йти для цього на поштове відділення [6].

Перевага такої послуги очевидна, підтвердженням тому є збільшення кількості направлення судами смс-повісток. Так, в 2014 році місцевими загальними судами Сумської області направлено сторонам 9544 смс-повісток, в 2015 році - 11196 смс-повісток, а в 2016 році – вже 13610.

Для отримання такого виду повідомлення учасник судового процесу повинен подати до суду відповідну заявку, вказавши в ній номер мобільного телефону, на який повинна надійти повістка. Процедура проста та доступна, адже лише наявність мережі Інтернет і мобільного телефону надасть змогу зручним та швидким способом отримати виклик до суду.

З метою популяризації цього проекту та економії бюджетних коштів судами проводиться активна роз'яснювальна роботи з представниками прокуратури, адвокатами та громадянами - учасниками судового процесу.

На забезпечення більш оперативного розгляду судових справ, уникнення затягування судового розгляду в зв'язку з неможливістю того чи іншого учасника процесу прибути безпосередньо до зали судового засідання, проведення розгляду судом кримінальних справ без конвоювання з слідчого ізолятора до суду осіб, що перебувають під вартою, та покращення доступу до правосуддя в цілому, в судах запроваджено ще одну новацію - проведення

судових засідань в режимі відео конференції (далі – ВКЗ).

Можливість застосування ВКЗ в сучасному судочинстві дозволяє заощадити час розгляду справи та бюджетні кошти на доставку підсудних і виклик свідків на судові засідання.

Учасники судового процесу мають право брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за умови наявності у суді відповідної технічної можливості

Застосування ВКЗ було сприйнято позитивно: в 2014 році місцевими загальними судами Сумської області проведено 481сеанс ВКЗ, в 2015 році - вдвічі більше (987 сеансів), а в 2016 році ця цифра склала вже 1692 сеанси ВКЗ [7].

З метою вдосконалення системи електронного судочинства розробляється Положення про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему (далі – ЄСІС), затвердження якої передбачено Законом України «Про Вищу раду правосуддя» [8].

Розгалужений апарат судів та судових органів України, з їх різноманітними базами даних, реєстрами, системами діловодства, бухгалтерського обліку, кадрів тощо, ЄСІС об'єднає в одне ціле.

Єдина судова інформаційна система призначена для формування інформаційного простору судів загальної юрисдикції, інших установ системи судоустрою України.

ЄСІС повинна забезпечити інформаційну та технологічну підтримку судочинства на принципах дотримання балансу між потребою громадян, суспільства і держави в вільному обміні інформацією та необхідними обмеженнями на розповсюдження інформації [9].

До 1 липня 2017 року в складі ЄСІС заплановано розроблення та впровадження підсистеми «Електронний суд», яка включає в себе:

- обмін документами в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, між учасниками судового процесу, а також участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції;

- обов'язкова реєстрація офіційних електронних адрес адвокатів, нотаріусів, приватних виконавців, арбітражних керуючих, судових експертів, державних органів, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки; реєстрація інших осіб - у добровільному порядку;

- особам, які зареєстрували офіційні електронні адреси в ЄСІС, надсилання судом будь-яких документів у справах, в яких такі особи беруть участь, виключно в електронній формі, шляхом їх

направлення на офіційні електронні адреси таких осіб;

- проведення судом розгляду справи за матеріалами судової справи в електронній формі: процесуальні та інші документи і докази у паперовій формі не пізніше наступного дня з дня їх надходження до суду переводяться в електронну форму та долучаються до матеріалів електронної судової справи; процесуальні та інші документи і

докази в паперовій формі зберігаються в додатку до справи [10].

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що перехід від застарілого документарного судочинства до електронного не тільки дозволяє замінити паперову рутину і полегшити доступ громадян до правосуддя, але також буде сприяти тому, щоб зробити правосуддя більш прозорим та менш корумпованим.

Використана література :

1. Брановицкий К.Л. Информационные технологии в гражданском процессе Германии (сравнительно-правовой анализ): монография/ К.Л.Брановицкий. - М.: Волтерс Клувер, 2010. – 208 с.

2. Наказ Державної судової адміністрації України від 31 травня 2013 року № 72 «Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/N722013/>

3. Наказ Державної судової адміністрації України від 07 листопада 2016 року № 227 «Про затвердження Тимчасового регламенту надсилання судом електронних документів учасникам судового процесу, кримінального провадження» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/227/>

4. Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003 р. - № 36. – Ст. 276

5. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2011 р. - № 32. – Ст. 314

6. Судові повістки у вигляді SMS-повідомлень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/print/72203-sudovi_povistki_u_viglyadi_sms-povidomlen.html

7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції» від 04 липня 2012 р.// Відомості Верховної Ради . -2013 р. -№ 25. - Ст.247.

8. Закон України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 р.// Відомості Верховної Ради. – 2017 р.- № 7-8. - Ст.50

9. Технічне завдання на ЄСІС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsa.court.gov.ua/dsa/456/769005/>

10. План заходів щодо реалізації Державною судовою адміністрацією України Закону України від 02.06.2016 № 1401-VIII "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)" та Закону України від 02.06.2016 № 1402-VIII "Про судоустрій і статус суддів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dsa.court.gov.ua/userfiles/Dodat_154.pdf